

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 6

Fylke: Buskerud.

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Nes.

Emne: Falkeleg Musikkinstrument.

Bygdelag:

Oppskr. av: Ola S. Sæsen.

Gard: Sæsen.

(adresse): Nesbyen.

G.nr. 80. Br.nr. 2.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1
Flatfele.

1) Har og er i bruk her, er så vel kjent overalt.

2) Den har nok vært i bruk her nok så lange,

3) Helst var det indført fra andre bygder helt vesten fra, den vart nok også gjort her i bygda det var en Arne Halm som nok gjorde flatfeler for en 60 år siden.

4) Den er så vel kjent over alt, med 4 strenger.

5) Det var nok vist bjørk til krask og båt og til løkk var det gran, og til hals og fingre brat var det bjørk og til skruvar og stål likeens bjørk.

6) Ja det tror jeg andre svarar bedre på.

7) Det var sena strenger, og metal strenger og til dels taglestrenger, dem blev vist for det meste kjøbt, men dem blev vist nok laga av enkelte spelemen som var strengemakar, det har jeg ikke sett, men jeg har engang som smågut for en 62 år siden sett en slags redskab som man laga strenger med, men jeg husker ikke stort av det valedes den var.

8) Jeg tror ikke det så vit jeg vet.

9) Den vart haltt opp under haka, men nu halder dem den lenger ned på brystet.

Haringfele.

1) Ja haringfele.

Båt frisk lakk hals fingrebret og stal.

Feleboji.

2) Nei den har nok vert i bruk nok så langt, den kom nok vist helst fra Telemark etter som jeg har hørt. Nei det har det ikke

3) Tildels det, og så var og er enda dem som lagar haringfele. Ol. Frakbråten Brømme st har laga haringfele han lever enda han er ca 60 år og Knut Kolåken har også laga fele han lever også og er 74 år gammel.

4) Det trengs ikke og skriv om far dem er så kjent

13) Ja i min ungdom hadde vi en som var særdeles flink til et ~~st~~ spill haringfele, ja han var Hallingdals beste, det var Tor H. Grimsgård her fra Nes, og i eldre tider hadde dem Psten Gubransen reiste til Amerika og han Kipil Skjelerud reiste også til Amerika disse fra bygda her var særdeles flinke spelemen. Den beste speleman vi nu har her er vel Ol. K. Børtnes Brømme st men han er nu omkring 80 år gammel nu. Vi har nok en del yngre spelemen så som Rangval Huseman Jørgen Huseman Levar Gannåsjarde Ol. Frakbråten og Ol. O. Myro.

III og IV kjendes ikke til her.

V Langleik

a) Langleiken vart spela på med fjørpinne.

1) Ja. Det er selveste langleiken og så er det stileskravane og strenge stallen og strengene, og til at spile med bruker og brukte dem en pinde av hart tre eller helst en pinde av horn eller bein.

2) Nei men det har nok vært i bruk en god tid men jeg tror nok at det var en tid det var mer i bruk en det er nu, vad det kommer av ved jeg ikke.

3) Det var vel helst det at det blev indført fra andre länslutar, og dei blev oven og til laga av men i bygda Mikkel Størelis Ladden st. har nu laga Langeløik han lever og er sån en 65 år gammel nu.

5) Den blev nok gjort av småvoksten gran,

6) Ja det vet jeg nok ikke for jeg har aldrig set på dette arbeids.

7) Kjent om farr.

8) Vet ikke.

9) Dem leger den helst på et bord, og så priker dem med venstre hånd på strengene, og så slår dem med denne pinden på strengene med høire hånd.

Måten og spela på er nok vist den same

11) Nei ikke så vit jeg har set.

13) Mikkel Størelis er flink til at spille på Langeløik, og likeens spiler fru Mari Kvarsteig og fru Anna H. Johansen Langeløik.

V^r Kjendes ikke til.

V^r Salmadiken

1) Ja den vært brugt av Skolemesteren, til at ta tønne iver, det var to slags av dem, den ene var så at si en fjålstump som det var lagt en så kalt skala list på, og så var det en pinne eller om man vil halde den en skrue til at stramme strengen med og så var det en knót i

4
ver ende som strengen lå på.

Og den andre var nu jart av fire bunefjörer, men med et hul på låket ret under der man brukte bøjn, og med skala list og en strammings skruve.

2) Det har nok vært i bruk så lange som siden skulehalderens begynte,

Ja nu er det gått av bruk lit om sen. Det er vel helst flattfela som har førbrennt den.

3) Det vart vel helst laga av nogen hwer men helst av han som var skulehalder eller av en snikker.

5) Den blev vist laga av senvoksen gran.

6) Ja det var nu et ganske uvant arbeids.

7) Svare på dette førr under flattfela.

8) Ja ja lit kan det nok ha blitt bygda.

9) Ja dei lå den på ~~trøtt~~ hardet eller senere på katekret og prila på strangen med venstre hånd og brukte bøjn med høire hånd.

10) Nænt lit om det til at begyorne med.

11) Nei det tror jeg ikke har aldrig set det.

VIII Kjendes ikke her fra.

IX Lur.

a) Nover lura har jeg ikke set som var fil naget.

b) Det fantes vist slike dei måtte nu limas men dem måtte nu ha julii på den og dem var nu av bisk. helst.

c) Nei ikke.

d) Ikke som jeg har set eller hørt om.

e) Vet ikke om det.

- 1) Ja kanskje så lange som det har vært folk her i bygda. Lur
- 2) Det kom vel helst i bruk da falket begynte her i dalen. Ja man kan nok si at det er gått ut bruk en del, men den finst da i bygden, men blir alt for lite brukt.
- 3) Nei den vart nok laga i bygda, vi hadde en her i bygda som var særdeles flink og god til at laga lurar, det var Helge H Spura død for mange år siden, det har nu vært flere som har laga lurar og lager nu også.
- 4) Starleiken var farskjelig.
- 5) Dei beste lurane blev det av feit furu av tyri laga eller av tyri stuva, for dei smågna ikke ar (eller jisma som vi siger)
- 6) Det var nu helst og få tatek en et feit tyri evne helst et som var beinklövnd og var det helst bar kniven som blev brukt som redskab vist evnet var så beinklövnd at man kunde klåve den for uten sag, og så var det og skjæra ar så man fik et hul som det skulde vere, og så var det og laga julii (eller leänd) og sete på den av dem måtte man ha sån en 8 a 10 efter så lang lurn var, og så var det å ha pån lit fjæ og så var det og nevve den.
- 7) Karbis luren var brukt i en kjendsak det var og ta den med begge hendene og sette den for munden og prøve og blåse det beste man var var god for og få den fineste musik en kunde.

13) Det var mange for en 60 år siden som var flinke til at blåse på Lur, men nu er det mere slut med lur lät blant folket her.

X Prillarhorn

a) Ja det er et hul i den smalest enden som man blåser i men man lagar ikke tannene med leppene

b) Ja det er ved prillar høl man lagar tanne og ikke med noget andet.

1) Ja prillarhorn har det vert brukt her i bygda.

2) Nei men det er vel like siden dem begynte til at holde gjæiter så dem fik hornne av bukkene til at lave prillarhorn av, men nu er det mindre i bruk en det var for 50-60 år siden.

3) Dem blev nok laga i bygda.

5) Det var av gjæitebuk horn disse blev laga.

6) Ja dei måtte nu først få av finnen som er i hornet og det gik letvintes ved at ha hornet i kokandes lut, og da blir det blåt så man kan spikke det, og så var det og få bare høl til at prille på.

8) Det tror jeg snåt.

9) Dem må da ta hornet med begge hendene og ha det op til munden, og så til at blåse, og så er det helst 6 eller 4 prillar høl da som man må ha fingrene på, og prille som man vil ha latten

10) Nei

11) Nei aldeles ikke

13) Ja men dem er borte nu, dem er døde for en 40-50 år siden.

XI Vanleg fløyte.

- 1) Ja det har det, vi kaller det Prilla fløyte.
Det er munstykket og mit stykket og bakstykket.
- 2) Nei men den har nok veret i bruk fra gammelt av. Men nu er det så at si gåt av bruk mer og mer så nu finst ikke mange igjen av dem.
- 3) Dem blev nok indførte, ja så at si til dels like fra utlandet, og fra andre landslubar.
- 4) Det var på en almindelig prilla fløyte så at si 7 virkelige prillar høl og så var det et som også blev brukt på denne siden.
- 5) Helst av bakved
- 6) Det vet jeg ikke, men den blev nok svarva, ser det ut til.
- 7) Det var og fa den med begge hendene og føre den op til munden og blåse i den og så var det og prille da så man fikk den lätten man vil ha. Dem kan nok spille til dans på en prillafløyte.
- 10) Nei dem var ikke alle like.
- 11) Nei ikke andet en beisa.
- 13) Nei nu er dem nok borte de meste og beste av dem som spilte fløyte, men for en 60 år siden så var det nogle som var flinke

XII Andre fløyter.

Ja seljefløyte har jeg nu set og brukt.

XIII Munnhøyr.

- 1) Har nok ver brukt her og kalt munnhøyr lungen og fjær eller tunga som som sier.
- 2) Nei men den er nok gammel etter som sagnene går om den, men den blir nu minder og minder brukt og i bruk ser det ut til.

3) Det var nok vist indført fra andre kanter
av landet, dem var joene at få kjøbt i butikene,
Det var nok en smed nede i Flå som laga
munhårper han levde så rundt 1870 hans navn
var Levor Jødegården, det er nok en her i bygden
nu også har jeg hørt som laga munhårper,
det er Lars Grasdåk han er nu 70 år gammel.

9) Munhårpa blev sat med venstre hånd og
sat den mellem hendene, og brukte man den
høire hånd til med slike potten og slå til
fjæren (eller tungen som den også blev kaldt)

10) c Det blev fortalt at vist man var på satuan
og man om kvelden spilte på munhårpe så
kam det hægafolk og begynte og danse.

13) Det er nok ikke mange nu, jeg ved at han
Ole Tjøkenengen var ikke så aller verst til
at spile, og ligeledes skal vist Lars Grasdåk
ikke vere så aller verst til at spile munhårpe.

Bolk B.

Byinstrument.

1) Trakspill har nok vert brukt nok så længe
her, men disse andre instrumenta en del av
dem da har nu vert i bruk i en 60-70 år

2) Det var bege slag.

3) Ja kildes gjorde dem det. Ja dem spilte nok
kildes gamle låtar på disse.

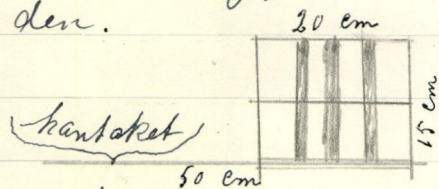
Det var nok spilt ny musik på dei
gamle instrumenta.

Balk C.

Larmeinstrument og andre primitive instrument.

Jeg vet at dem fortalte at dem laga sig trommer, for at skramme udyra med helst ulven da, disse trommen lavede dem helst av hundeskind.

Og så husker jeg med jeg var smågut at vi lavet et skramme instrument som vi kalte Kråkestkræle, jeg skal prøve og lage en tegning av den.

Denne her var laga først en stav så en 50 cm lang som man skar noen striper langs med den i den ene enden, man skar en 6-7 slike striper efter som denne staven var kræk til, og så hadde man to hver stykker da, og dem måtte man ha hul i i den ene enden så man fik denne staven i jennem, og så hadde man et lang tra i den anden enden, og så spika vi noen tulle fjærer som vi sa, dem måtte helst være av lit seig og god material så som bjørk eller seig og fin gran for dem syntes vi det skræle mest av.

Så var det og ta i hantaket og sveive runt så det skræle.

Det var som navnet sier det var til at skramme kråke med, men vi skremte også gjæiter med denne ja sauer også, bare vi fik det til at skræle bra.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 6 Fylke: Buskerud
 Tilleggsspørsmålnr. Herad: Nes
 Emne: Folkelege Musikkinstrument Bygdelag:
 Oppskr. av: Ola S. Aasen, Gard: Aasen
 (adresse): Nesbyen. G.nr. 80 Br.nr. 2

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

I. Flatfele.

1. Har og er i brugt her, er så vel kjent overalt.
2. Den har nok vert i bruk her nok så længe,
3. Helst var det indført fra andre bygder hels vestanfrå, den vart nok også jort her i bygda det var en Arne Holm som nok jorde flatfeler for en 60 år siden.
4. Den er så vel kjent over alt, med 4 strenger.
5. Det var nok vist bjørk til trøsk og båt og til løkk var det gran, og til hals og fingre brat var det bjørk og til skruvar og stal likeens bjørk.
6. Ja det trur jeg andre svarar betre på.
7. Det var sena strænger, og metal strænger og til dels taglestrænger, den blev vist for det meste kjøbte, men dem blev vist nok laga av enkelte spelemen som var strengemakar, det har jeg ikke set, men jeg har engang som smågut for en 62 år siden set en slags redskab som man laga strænger med, men jeg husker ikke stort av det vorledes den var.
8. Jeg tror ikke det så vit jeg vet.
9. Den vart holt op under haka, men nu holder dem den lenger ned på brøstet. [s.2]

II. Haringfele.

1. Ja haringfele.
Båt, trøsk løkk hals fingerbret og stal. Felebøji.
2. Nei den har nok vert i bruk nokså længe, den kom nok vist helst fra Telemark efter som jeg har hørt. Nei det har det ikke.
3. Tildels det, og så var og er enda dem som lagar haringfeler Ole Isakbråten Bromma st har laga haringfeler han lever enda han er ca 60 år og Knut Roløken har også laga feler han lever også og er 74 år gammel.
4. Det trengs ikke å skrive om for den er så kjent.
13. Ja i min ungdom hade vi en som var serdeles flink til at spile haringfele, ja han var Hallingdals beste, det var Tor H. Grimsgård her fra Nes, og i eldre tider

hade dem Østen Gubransen reiste til Amerika og han Kitil Skjelerud reiste også til Amerika disse fra bygda her var serdeles flinke spelemen. Den beste speleman vi nu har her er vel Ole K. Børtnes Bromma st men han er nu omkring 80 år gammel nu. Vi har nok en del yngre spelemen så som Rongval Husemon Jørgen Husemon Levor Garnnåsjorde Ole Isakbråten og Ole O. Myro.

III og IV kjendes ikke til her.

V. Langeleik.

a) Langeleiken vart spela på med fjørpinne.

1. Ja. Det er selveste langeleiken og så er det stille-skruvane og strenge stallen og strengene, og til at spile med bruker og brukte dem en pinde av hart tre eller helst en pinde av horn eller beih. [s.3]

2. Nei men det har hok vert ibruk en god tid men jeg tror nok at det var en tid det var mer i bruk en det er nu, vad det kommer av ved jeg ikke.

3. Det var vel helst det at det blev indført fra andre lanslutar, og dei blev aven og til laga av men i bygda. Mikkell Storeli Liodden st. har nu laga Langeleik han lever og er sån en 65 år gammel nu.

5. Den blev nok jort av småvoksten gran.

6. Ja det vet jeg nok ikke for jeg har aldrig set på dette arbeide.

7. Nnemt om førr.

8. Vet ikke.

9. Dem leger den helst på et bord, og så priler dem med venstre hånd på strengene, og sa slår dem med denne pinden på strengene med høire hånd. Måten og spela på er nok vist den same.

11. Nei ikke så vit jeg har set.

13. Mikkell Storeli er flink til at spile på Langeleik, og likeens spiler fru Mari Kvarreteig og fru Anna H Johansen Langeleik.

VI. Kjendes ikke til.

VII. Salmodikken.

1. Ja den vart brugt av skolemesteren til at ta tonne efter, det var to slags av dem, den ene var så at si en fjølstump som det var lagt en så kalt skala list på, og så var det en pinne eller om man vil halde den en skruve til at stramme strengen med og så var det en knøt. i [s.4] ver ende som strengen lå på. Og den andre var nu jort av fire tune fjøder, men med et hul på låket ret under der man brukte bøjn, og med skala list og en strammings skruve.

2. Det har nok vert i bruk så længe som siden skuleholderene begynte.

Ja nu er det gået or bruk lit om sen. Det er vel helst flatfela som har fortrengt den.

3. Det vart vel helst laga av nogen hver men helst av han som var skoleholder eller av en snikker.

5. Den blev vist laga av senvoksen gran. 6. Ja det var nu et ganske uvant arbeide.

7. Svare på dette førr under flatfele.

8. Aa ja lit kan det nok ha blit brigda.

9. Ja dei la den på bordet eller senere på kateteret og prila på strängen med venstre hånd og brukte bøjn med høire hånd.

10. Nemt lit om det til at begynne med.

11. Nei det tror jeg ikke har aldrig set det.

VIII. Kjendes ikke her fra.

IX. Lur.

a) Never lura har jeg ikke set som var til naget.

b) Det fantes vist slike dei måtte nu limas men dem måtte nu ha julii på den og dem var nu av brisk helst.

c) Nei ikke.

d) Ikke som jeg har set eller hørt om.

e) Vet ikke om det. [s. 5]

1. Ja kanskje så længe som det har vert folk her i bygda. Lur.

2. Det kom vel helst i bruk da folket begynte her i dalen. Ja man kan nok si at det er gått or bruk en del, men den finst da i bygden, men blir alt for lite brukt.

3. Nei den vart nok laga i bygda, vi hade en her i bygda som var serdeles flink og godd til at laga lurar, det var Helge H Stupa dødd for mange år siden, det har nu vert flere som har laga lurar og lagar nu også.

4. Storlæiken var forskjellig.

5. Dei beste lurane blev det av feit furu av tyri laga eller av tyri stuva, for dei smøygna ikke or (eller jisna som vi siger).

6. Det var nu helst og få takk en et feit tyri evne helst et som var beinkløyvd og ~~xxx~~ var det helst bare kniven som blev brukt som redskab vist evenet var så beinkløyvd at man kunde kløive den for uten sag, og så var det og skjera or så man fik et hul som det skulde vere, og så var det og laga jultu (eller bånd) og sete på den av dem måtte man ha sån en 8 a 10 efter så lang lurn var, og så var det å ha pån lit tjære og så var det og nevre den.

9. Korleis luren var brugt er en kjent sak det var og ta den med begge hendene og sette den for munden og prøve og blåse det beste mab var god for og få den finaste musik en kunde. [s. 6]

13. Det var mange for en 60 år siden som var flinke til at blåse på Lur, men nu er det mere slut med lur låt blant folket her.

X. Prillarhorn.

a) Ja det er et hul i den smalest enden som man blåser i men man lagar ikke tonene med leppene.

b) Ja det er ved prillar høl man lagar tonne og ikke med noget andet.

1. Ja prillarhorn var det vert brukt her i bygda.
2. Nei men det er vel like siden dem begynte til at holde gjæiter så dem fik hornne av bukkene til at lave prillahorn av, men nu er det mindre i bruk en det var for 50-60 år siden.
3. Dem blev nok laga i bygda.
5. Det var av gjæitebuk horn disse blev laga.
6. Jau dei måtte nu først få or finnen som er i hornet og det gik letvintes ved at ha hornet i kokendes lut, og da blir det bløt så man kan spikke det, og så var det og få bora høl til at prille på.
8. Det tror jeg snøt.
9. Dem må da ta hornet med bege hendene og ha det op til munden, og så til at blåse og sa er det helst 6 eller 4 prillar hol da som man må ha fingrne på, og prille som man vil ha låtten.
10. Nei.
11. Nei aldeles ikke.
13. Ja men dem er bort nu, dem ere døde for en 40-50 år siden. [s.7]

XI. Vanleg fløyte.

1. Ja det har det, vi kalder det Prilla fløyte. Det er munstyket og mit styket og bakstyket.
2. Nei men den har nok veret i bruk fra gammelt av. Men nu er det så at si gåt or bruk mer og mer så nu finst ikke mange igjen av dem.
3. Dem blev nok indførte, ja så at si tildels like fra utlandet, og fra andre lanslutar.
4. Det var på en almindelig prilla fløyte sa at si 7 virkelige prillar høl og så var det et som også blev brukt på unde siden.
5. Helst av bakved.
6. Det vet jeg ikke, men den blev nok svarva, ser det ut til.
9. Det var og ta den med bege henden og føre den op til munden og blåse i den og så var det og prille da så man fik den låtten man vil ha. Dem kan nok spille til dans på en prillafløyte.
10. Nei dem var ikke alle like.
11. Nei ikke andet en beisa.
13. Nei nu er dem nok borte de meste og beste av dem som spilte fløyte, men for en 60 år siden så var det nogle som var flinke.

XII. Andre fløyter.

Ja seljefløyte har jeg nu set og brukt.

XIII. Munnhørpe.

1. Har nok ver brukt og kalt munnhørpe bugen og fjøre eller tunga som som sier.
2. Nei men den er nok gammel efter som sagnene går om den, men den blir nu mindre og minder brukt og i bruk ser det ut til. [s.8]

3. Det var nok vist indført fra andre kanter av landet, dem var jærne at få kjøpt i butikene. Det var nok en smed nedi Flå som laga munhørper han levde så rundt 1870 hans naven var Levor Ødegården, det er nok en her i bygden nu også har jeg hørt som laga munhørper, det er Lars Grasdøk han er nu 70 år gamal.

9. Munhørpa blev tatt med venstre hånd og sat den mellem tendene, og brukte man den høire hånd til med sleike potten og slå til fjæren (eller tungen som den også blev kalt)

12. c Det blev fortalt at vist man var på sæteren og man om kvelden spilte på munhørpe så kom det håugafolk og begynte og danse.

13 Det er nok ikke mange nu, jeg ved at han Ole Kjøken-
engen var ikke så aller verst til at spile, og lige-
ledes skal vist Lars Graseløk ikke vere så aller vers
til at spile munhørpe.

Bolk B.

Byinstrument.

1. Trækspil har nok vert brukt nok så længe her, men
dise andre instrument